

ODLOMKI IZ NOMINIRANIH BESEDIL za nagrado Slavka Gruma 2026

Katarina Morano in Žiga Divjak:
Anhovo

Živeli smo v Kanalu. Moja mami je umrla zlo zgođej zaradi raka - stara je bila 21 let, jaz sem mela takrat tri leta. No, in za tem je moj tata na vrt zabil en tak drog, pa eno zastavco smo dal gor. In ko je veter pihal, smo gledal, kam plapolala zastava. Če je plapolala proti jugu, če je veter nosilo od Alp proti morju, pol sem se lahko igrala zuni. Če je pihalo proti severu, od tovarne gor proti nam, mi tata ni pustil ven.

Odprašujemo?

Odprašujemo!

Prah je pač nesrečna, a neizbežna posledica proizvodnje cementa.

Odprašujemo?

Odprašujemo!

Niti zdravstvena služba niti inšpekcijske službe takrat temu niso posvečale neke posebne pozornosti.

Odprašujemo?

Odprašujemo!

Prah je pač nesrečna, a neizbežna posledica proizvodnje cementa.

Odprašujemo?

Odprašujemo!

Niti zdravstvena služba niti inšpekcijske službe takrat temu niso posvečale neke posebne pozornosti.

Odprašujemo?

Odprašujemo!

Glede na predpisane norme s strani države je tovarna, tako kot zdaj, poskrbela za vse, kar je bilo predpisano.

Odprašujemo?

Odprašujemo!

Vse, kar je bilo predpisano.

Odprašujemo?

Odprašujemo!

Vse, kar je bilo predpisano.

Odprašujemo?

Odprašujemo!

Jaz nisem nikoli della v Salonitu, je pa delala moja mama. Spomnem se, kako sem prala njeno haljo. Najprej smo jo stepli čez balkon in pol pomočili v vodo. Tkrt smo namreč prali še na roke. Bla sem najstarejša od hčera, zato je to delo pogosto pripadlo meni. Mama je della v Salonitu 25 let in tud ona je umrla za mezoteliomom, bla je grozna smrt in tko bom umrla tud jaz.

Tišina.

Oni odprašujejo, v Anhovem pa sneži.

Sneži sivi sneg.

In Dominika Medveščka to že

takrat moti, a ne reče nič.

Njegove gredice so že taktat sive.

In terasa je že takrat prekrita s sivim snegom

in okenska polica je že takrat siva

in ograja je že takrat siva

in modra otroška gugalnica, ki visi na češnji, je že takrat siva,

in sosedino belo perilo, ki se suši na vrtu, je že takrat sivo,

le rdeča stoeenka še ni siva, ker je še ni.

Jezni mladenič takrat še ne dela v tovarni in se s prahom ne ukvarja kaj dosti. Jezni mladenič še ni jezni mladenič ...

... zdaj je mlad fant, otrok, ki komaj čaka prvi maj in kresovanje. Takrat s prijatelji meče v ogenj salonitke, tekmujejo, čigava bo bolj počila, čigava bo bolj eksplodirala in se bo po njej bolj prašilo.

Odprašujemo?

Leta '73 sem kot vojak JNA šel v Anhovo s kamionom po cement. Že pet kilometrov od Anhovega se je začela sivina. Lepa zelena pokrajina je postajala vse bolj siva. V samem Anhovem sta bla listje in trava polna prahu. Zrak zadušljiv in kakor da je megla. V halo sem zapeljal kamijon. Dva močna delavca sta skočila na kason. Po tekočem traku so hitro začele prihajati 50-kilske vreče cementa.

Delavca pa sta jih prijemala: prvo eden, drugo drugi, in hitro, kokr da ma vreča 1 kilo, sta

jih zlagala na kason. To sta delala 8 ur na dan. (Kolk let sta zdržala, ne vem.) Bolj nezdravega okolja v življenju nisem vidu. In to v biseru Slovenije.

Enkrat smo ponoč prišli po robo v Salonit in se spomnem, kako sem zapelu kamjonom not v dvorišče, in ko so luči osvetlile delavce, ki so tam ležal po klopeh, se je v tem soju prov vdila kako pada po njih. To je dobesedno snežilo. Ko zdej na to pomislim me kar zmrazi, kaj je to takrat padalo po njih. Jaz mislim, da so oni ponoč prov še bolj kurli, ker se je takrat manj vidlo kako se praši.

Spomnim se enga šoferja, Italijan je bil, kako je prpeljow kamjon puhn azbesta. In naši fantje hop gor na kamjon, tko v kratkih rokavih, pa razkladajo, ku da ni nč. Ta Italijan pa prov prebledel: "A ste vi normalni?!" Tam v Italiji, kjer je on to gor nalagow, to so bli vsi oblečeni v skafandre pa maske, polna oprema, tle pa vi kar tko mečeste, čisto je bil iz sebe. In tega ne bom nikoli pozabu, k pride viličar, da bo zgrabu zdej on te žaklje azbesta, pa ne zagrabi dobro ta spodnjih žakljou, ampak jih v bistvu napiči, a ne, tko z vilcami, da se to vse raztrga in razstrese. Kako je un laufu proč, ku zmešan je laufu proč, ku da bi mu gorelo pod nogami, je laufu, da ga ni blo videt več! Pr nas je pa to kar ležalo po tleh, noben ni tega pometow, mi smo lepo zlagali naprej dol tiste žaklje, če se je kej strgalo, se je strgalo, in smo pač hodili po tem.

Lina Akif:

Hudič babi brusi jezik

50 letno Margareto Klajdič iz Voličine,
1661 zaprejo v ječo na gradu Hrastovec.

Palca 50 letnice so vstavili med dve ostro nazobčani železni ploščici.

Ti ploščici sta imeli na obeh koncih vijaka.

Vijaka so privil, da sta se nazobčani ploščici zarili v palca.

Izza nohtov ji je začela teči kri.

Vijaka so še bolj privili.

Palca sta se na večih mestih prelomila.

Vijaka so še bolj privili.

Palca sta se zdrobila.

Vijaka so še bolj privili.

Več ur je bilo tako.

Mučenje so prekinili,
ker je bilo pozno popoldan
in je bil sodnik utrujen.

Naslednji dan so nadaljevali.

Njena otečena, polomljena palca
so dali med dve ostro nazobčani železni ploščici.

Vijaka so privil, da sta se nazobčani ploščici zarili v že polomljena palca.

Po zapisih sodeč, je 50 letnica na tem mestu priznala.

Priznanje je dramaturško zaokroženo, dramsko napeto,
vsebuje 4 osebe, od tega eno nadnaravno in vsaj 8 dogodkov.

S priznanjem niso bili zadovoljni.

Dali so ji čas do popoldneva, da vse skupaj dobro razmisli.

Ob petih popoldan so prišli ponjo.

Rekla je, da je priznala, zaradi neizmernih bolečin.

Rekla je, da je priznala, zato da bi nehali.
50 letno žensko so slekli do golega.
Ne vemo koliko moških je bilo v sobi,
iz zapisov avtorica tega teksta sklepa, da vsaj štirje.
Krvni sodnik Volk Lovrenc Lampretič, ki je vodil proces,
Jakob Oderth, odvetnik deželskega sodišča gosposčine Hrastovec,
Jernej Rissner in rabelj.

Pod desno roko so iskali materino znamenje, ker
je bilo tako rečeno v njenem priznanju.
Materinega znamenja pod desno roko ni bilo.
Našli pa so znamenje na levem ramenu.
V znamenje so ji zapičili iglo, dve in pol dolžini sredinca globoko.
Kri ni pritekla.
Rekli so, da je to dokaz.
50 letnici so roke zvezali na hrbet, od
zapestja do ramen,
tako, da je imela dlani obrnjene navzgor.
Vrvi so zategnili, da so se ji zarezale do kosti.
Ob tem sta se ji močno razširila ramenska sklepa.
V zapisih piše, da je kričala.
Vrv so zavezali na škripec na stropu
in nato so jo z narobe zvitimi rokami, zavezanimi na hrbtu, potegnili kvišku.
V zapisih piše, da je kričala.
Najprej so jo samo dvigovali in spuščali.
Nato so ji na noge zavezali več kilogramske uteži.

Pustili so jo viset več ur.

Njena mišična tkiva so se cepila druga od druge.
Glava nadlahtnice se iztrgala iz sklepne jamice lopatice,
ramena so se izpahnila.
Sledil je izpah komolcev in zapestij.
Tetive in mišična vlakna ramen, prsi in hrbta so se ji trgala.
V zapisih piše, da se je onesvestila.
Nato so jo odvezali in odpeljali v ječo.

Zbudili so jo ob štirih zjutraj.
Eden od moških je 50 letnico slekel do golega.

Pobril jo je po celem telesu.
Postrigel ji je lase.
In jo oblekel v raševinasto srajco, ki je bila tisti dan izdelana.
Posadili so jo na 2,5 m dolgo leseno klop.
Ta klop je imela na enem koncu meter in pol
na drugem pa le 60 centimetrov visoke noge.
Na klopi so bili zelo ostri navzgor obrnjeni žebli.
Golo so jo posedli tako, da je imela noge na višjem delu klopi.
Noge so ji zvezali z vrvmi, da so se ji zajedale v meso do kosti.
Vrvi so napeli na vrtljivi napravi in jih zategnili,
tako da so se obtoženki žebli zarili v telo.

Žebli so prebili tkiva do kosti.

Roke so ji zvezal na hrbet.
Njen trup so s tremi vrvmi prek pasu, hrbta in ramen
obesil na kavelj, ki je visel pod stropom.
Tako je napol visela v zraku in se ni mogla premaknit.

V tem položaju je ostala več kot šest ur.

Nepremična lega ji je povzročila neznosne bolečine.
Žebli, ki so prebodli njeno telo, so ji povzročili neznosne bolečine.
Vrvi, ki so se ji zarezale do kosti, so ji povzročile neznosne bolečine.
Polomljeni palci so ji povzročili neznosne bolečine.
Izpahnjena ramena so ji povzročila neznosne bolečine.
Polomljene kosti, pretrgane vezi, izpahnjena komolca in zapestja, so
ji povzročili neznosne bolečine
To avtorica tega teksta zgolj predvideva.
Kaj čuti Margareta Klajdič ni zabeleženo v zapisih.

Več dni je bilo tako.

Med tem, naj bi 50 letnica podala končno priznanje,
ki je bilo sestavljeno iz mnogo
vzročno-posledičnih dogodkov,
ki so se nizali po Freytagovi dramaturgiji in
razprostirali čez večletno obdobje.
Vsebuje več lokacij,

med njimi Donačko goro, Dogoše, sv. Lenart, sv. Križ, kot tudi Madžarsko,
ter potovanje med temi kraji z različnimi sredstvi,
med njimi tudi z gorečo letečo kočijo.

Imenuje gospoda Locaya kot žrtev.

Ta je Margareto zalotil na svojem posestvu
in naročil Filipu Gomilšku, da jo s palico pretepe.

Imenuje Julijano kot čarovnico.

Ta naj bi Margareti pomagala pričarati bolezen gospodu Locayu,
ker je dal Margareto pretepst.

Imenuje župana Simona Frasa kot žrtev.

Ta je Margareto pretepel zaradi vina.

Imenuje Apolonijo in neimenovano viničarko kot čarovnici.

Ti sta Margareti in Julijani pomagali pričarati bolezen županu Frasu,
da bi se maščevale za tepenje.

Vendar so bile neuspešne, izruvale so napačne lase in je zbolela njegova žena.

Matjaž Zupančič:
Orkan

—
LEON: Kje smo?

KOLOMAN: Na vrhu griča.

LEON: Tukaj je observatorij?

KOLOMAN: Nikjer drugje. Kot stoji v prospektu.

KARMEN: Mi bomo pa sedeli?

KOLOMAN: Zato so na voljo stoli.

LEON: A niso nekoliko neudobni?

KOLOMAN: To so tradicionalni stoli.

LEON: Kaj to pomeni?

KOLOMAN: Stoli ... s tradicijo.

KARMEN: Sredi neokrnjene narave!

HERBERT: Dobra poteza, upravnik.

KOLOMAN: Trudimo se.

HERBERT: Ampak vseeno ... ste kdaj pomislili na ležalnike?

KOLOMAN: Takšna roba se ves čas kvari.

HERBERT: Seveda. Omenil sem, ker smo na odprtem ...

LEON: Čakajte, Koloman ... to je vse?

KOLOMAN: Ne, ni vse. Glavno šele pride.

HERBERT: Opazovalnica tornadov. Dober izum!

LEON: Pretiravate. Vsak lahko postavi stole na vrt.

HERBERT: Treba je doumet prednost lokacije, na kateri živiš. Izkoristit priložnost, da lahko ...

INGEBORG: Opazuješ tornade?

HERBERT: Čeprav te ne dosežejo.

Premor.

ALIŠA: Bomo videli kakšen stožec?

KOLOMAN: Imate srečo. Na vremenski sliki jih bo več.

LEON: Pustite slikarstvo, Koloman. Upam, da ne tržite vodnih tromb.

KARMEN: Kaj imate proti slikam? Jaz jih občudujem. Poleg opere, ki je moja največja obsesija.

ALIŠA: Jaz bi rada videla lijak od blizu.

INGEBORG: Tega si pa ne želite.

ALIŠA: Zakaj ne?

INGEBORG: Tam kjer je zdaj, ni nikogar več.

HERBERT: Geografsko omejen pojav, gospa Ingeborg. Fascinanten od daleč, ampak na srečo omejen.

INGEBORG: Kumulonimbus ubija.

HERBERT: Gre za nov fenomen, nov termični oblak ...

ALIŠA: Visok, ozek, silovit ...

HERBERT: Ampak ne seže do sem.

INGEBORG: Ni pa daleč stran.

HERBERT: Zato uživajte v razgledu. (*Karmen.*) Zakaj ploskate, gospa?

KARMEN: Zelo sem vznemirjena. Lahko snemamo s telefoni?

KOLOMAN: Lahko, ampak odsvetujem.

KARMEN: Zakaj?

KOLOMAN: Prvič, slike dobite v darilni prodajalni. Na voljo so črte in palice, stožci in lijaki ...

KARMEN: In drugič?

KOLOMAN: Včasih zapiha.

KARMEN: Kako to mislite ... zapiha?

KOLOMAN: Če vam odnese telefon, ne odgovarjam.

Premor.

—

Tereza Gregorič, Borut Petrović, Jakob Šfiligoj:
Usje se je dalu

Jolanda: Izvinite, drugare. Što ste pršu na naš borjač?!

Druže: Šta je ovaj bograč? Svi pričate ovaj bograč, postao sem gladan.

Jolanda: Borjač¹.

Pavle: Tnalo².

Pina: Kuorta³.

Jolanda: Dvorišče⁴.

Druže: A, dvorište. Pa ništa ... Postavljam granicu ... *Prične s postavljanjem mejo.*

Jolanda: Kej?! Granicu!

Pavle *Jolandi:* Kej?

Jolanda *Pavletu:* Konfin!⁵ Kej!

Pavle in Jovani v šok.

Pina: Kej?

Jolanda, Pavle: Meju!

Pavle *Pini:* Kej!

Jovani: Kej?

Jolanda: Ma gospod Druže, z vsem rešpektom. Ma kej se je vam prov zmješalo?

Pavle: Ja! Se vam je zmješalo?

Jolanda: Ne muorte kar takuo hodit po našem borjači!

Pavle: Ne muorte hodit! Po borjači ... **Jolanda:** Ma sej tuo ne muore bit rjes! **Pavle:** Ni rjes!

¹ Dvorišče.

² Dvorišče.

³ Dvorišče.

⁴ Dvoriš-, aja. Saj je že dvorišče!

⁵ Verjamem, da vam je že jasno, da je to meja.

Jolanda Pavletu: Kej ni rjes? Pogljudi ga, kakuo hodi po moji zelenici!

Pavle: Ma dio šanto! Gospod Družo, prestopli ste meju *Družo gleda kje je prestopil mejo.*

In zdej boste vi vidli. *Družo ugotovi, da je ni in gre grozeče proti Pavletu.* Dregnili ste v panj, v katerva se ne drega, alora, boste zdej dobili ... Mama!

Jolanda: Kej?

Pavle: Ma rječi mu, nej gre.

V ospredje stopi Pina.

Pina: Ma gospod Družo? Ma kej bi vas lohko jaz ... *Potegne za sabo še prestrašenega Jovanija.*

Pina: ... midva. Nekaj prosili. Mi smo se lihkar zaročili.

Jovani: Smo se ja ...

Družo: Čestitam.

Pina: In smo mislili, če bi lohko postavli mejo na en drug borjač. *S komolcem sune Jovanija.*

Jovani: Lihkar. Če bi lohko ...?

Družo: Aha, a vi bi sad ... Izvinite, ali ne ide. Nisam se ja odlučio, da će biti granica ovdje na vašom bograču. Ovo su ovdje markirali ovi Amerikanci, Francuzi in Škoti!

Jolanda: Ma nobenga ni blo tle, kej ti si vidla koga?

Pina: Ne, ne.

Jolanda: Ma kaj si ti vidu koga?

Pavle: Ma ...

Intermezzo z lučno spremembo oziroma režijska svoboda:

Škot: We marked the border. Here will be the new border. Very unfortunate for you. Do you understand me? Do you understand me?! Ay? Ay?⁶

Pavle: Ay!

Spet navadna luč oziroma spet režijska svoboda.

⁶ Mejo so v dneh pred 15. septembrom 1947 na terenu označevali s količki angleški in ameriški vojaki.

Pavle: Jaz nisem vidu prov nobenga.

Druže: Dobro, onda ne znam. E, sad ćemo ovako. Slušajte me svi dobro. Ovde je Jugoslavija a ovde Italija. Ali ovo nije samo granica – ovo je gvozdena zavesa.

Pavle: Kej je tuo?

Druže: Gvozdena zavesa.

Jolanda: Železna zavesa.

Pavle: A.

Jovani: Oprostite, ma kej?

Druže: Sad me dobro slušajte. Ovo nije samo granica. Ovo je prepreka svim prljavim kapitalističkim načinima života.

Jovani: Ma dej, ta špaga?

Druže: Špaga. *Se zbere.* Pa nije to špaga. Ovo ti je železna zavesa. Razumiješ?

Jovani: Ne.

Druže: Slušaj, dali ima Stalin železnu ruku?

Jovani poudarjeno kima, da ja.

Druže: Nema. *Jovani odkimava.* Ali ima. Kontaš?

Jovani: Ahm. Ne ...

Druže: Ajde sad: ako si Italijan, idi u Italiju, ako si Slovenac i željan slobode, idi u Jugoslaviju ... Ajde! Poslednja prilika!

Stopijo vsi v Jugoslavijo. Jolanda, ki »pošteka« situacijo, gre nosit stvari čez mejo v Jugoslavijo.

Pina reče Jovaniju: Ma čaki ... ti maš hišo tam! *Ga pošlje v Italijo.*

Jovani: A, čaki, jaz mam hišo tam.

Druže: Onda idi tamo.

Jovani stopi tja: Ja, samo čaki, moji pomidori! *Stopi v Jugoslavijo.*

Pina: Ja, ma hiša, Jovani, hiša? *Pošlje Jovanija v Italijo.*

Pavle: Čaki, čaki, če je tvoj pomidor tole, je moje vino tam! *Gre v Italijo.*

Jovani Pini: Ja, ma jaz mam tam pomidor. *Gre v Slovenijo.*

Druže: A tamo je tvoje vino i ovo je njegov, ovo šta ima. Onda ostanite, gdje ste.

Oba: Ma ne. *Pavle stopi na jugoslovansko stran.* Jaz sem Slovenc. *Pina zvleče Jovanija na Italijansko stran.*

Pina: Eko, ostani tolje in da se mi ne zmakneš več. *Pride Jolanda, ji pomigne, Pina gre pomagat noni. V ozadju, pod obokom, prenašata stvari z italijanske na jugoslovansko stran, fantje obstojijo zmedeni.*

Pavle: Ja, ma moje vino je tam.

Jovani: In pomidor ...

Druže: Prestanite! Ma šta je ovo, pomidor?

Jovani: Pomidor!

Druže: Pomi-šta?

—

Katarina Morano:
Zakaj sva se ločila

—

TINE: Kaj prnesem iz trgovine?

TINA: kruh jajca mleko

TINE: kruh jajca mleko

TINA: riž makaroni krompir mineštra

TINE: riž makaroni krompir mineštra

TINA: riž makaroni krompir mineštra T

INE: Dejmo kr pico naročit.

TINA: Jst kuham.

TINE: Dej, pliz, ne mi teh majc dajat v sušilca.

TINA: A lahko ne s tem tonom?

TINE: Vsi majo telefon, samo Jaka ne.

TINA: Nisem v depresiji!

TINE: Dej a se lahko sam zmenmo?

TINA: Pozabla sm jajca kupit.

TINE: A mi daš metlo, pliz, organski so se mi raztresl po
štengah.

TINA: A greš ti po Jakija?

TINE: Ne, a nisi ti dons?

TINA: Jst sm popoldan.

TINE: Jst sm dopoldan.

TINA: Jst sm dopoldan.

TINE: Jst sm popoldan.

TINA: Zakaj sta pa take čevle kupila?

TINE: Ja ne vem, take je hotu.

TINA: To vse premoč, pol mu moramo še ene kupit za dež.

TINE: Dej sam poglej, če mam mleko.

TINA: A si ti do konca pogledu pol serijo?

TINE: Ne vem ... do kje si gledala?

TINA: Pizda, sploh ne vem.

TINE: Jst kuham.

TINA: Jst kuham.

TINE: Ti kuhaš.

TINA: A jst kuham?

TINE: odbojkarska tekma

TINA: judo

TINE: sejem

TINA: delavnica

TINE: Jst kuham.

TINA: Ti kuhaš.

TINE: kros

TINA: Z Mijo sva šli kupit modrc.

TINE: Pozabu sm dat Jakiju dnar za delovni.

TINA: Jst bi kr makarončke na hitr.

TINE: O ne, spet ma banano speštano v torbi!

TINA: U! Za Liama darilo!

TINE: A Lili še zbira te nalepke?

TINA: Vzela sm ji telefon.

TINE: Ne bo šel na judo, briga me.

TINA: Dala sm ji telefon nazaj.

TINE: Kje si zaspala, a to, k ona ubije unga lorda, si še vidla?

TINA: riž makaroni krompir mineštra

TINE: riž makaroni krompir mineštra

TINA: riž makaroni krompir mineštra

TINA: riž makaroni krompir mineštra

TINE: riž makaroni krompir mineštra

TINA: riž makaroni krompir mineštra

TINE: Sej zdej bi pa tud ona lahko že kej skuhala

TINA: Ni lačna.

TINE: Ne je brokolijska.

TINA: Ne je cvetača.

TINE: Nism kupila jajc.

TINA: pesketarijanka

TINE: veganka

TINA: vegetarijanka

TINE: pesketarijanka

TINA: vegetarijanka

TINE: pesketarijanka

TINA: Dej bom jst pogledala do konca od tm, k sm zaspala, ti pa nardiš toast.

TINE: Kul.

TINA: Kul.

TINE: Kul.

TINA: Kako je šlo?

TINE: Dobro. Teb?

TINA: Dobro. Kaj bomo pa jedli?

TINE: Jaka bi rad telefon.

TINA: Ni šansa.

TINE: Odbojka odpade.

TINA: Jst mam drug teden spet popoldan.

TINE: Jst tudi.

TINA: Nimamo kave.

TINE: Nimamo mleka.

TINA: Nimamo kruha.

TINE: Nimamo jajc.

TINA: Dejmo kr naročiti kaj doma.

—